

חקיקה ופסיקה חברתית

מיכל סגל¹

חידושי פסיקה

חוב רשות מינהלית בהוצאות מוגברות בשל שימוש בלתי מבוקר בבניה מלאכותית

עע"מ 63194-08-25 נבו בן כהן נ' עיריית רמת גן (ניתן בבית המשפט העליון ב-22 במרץ 2026)

תלמיד בחינוך המיוחד המיוחד המתגורר עם אביו ביקש מעיריית רמת גן אישור להסעות מבית האב. העירייה דחתה את הבקשה, בהתבסס על חוזר מנכ"ל משרד החינוך, ציטוטים מפסקי דין וסעיפי חקיקה. בבדיקה שערך האב התברר כי החוזר שהעירייה הפנתה אליו אינו קיים, פסקי הדין המצוטטים אינם קיימים, והציטוטים שהובאו מהם מעולם לא נכתבו. לאחר הגשת עתירה מינהלית הגיעו הצדדים להסכמה והסוגיה לגופה הוסדרה. בית המשפט המחוזי דחה את בקשת המערער לפסיקת הוצאות, ומכאן הערעור.

בית המשפט העליון (מפי המשנה לנשיא סולברג, בהסכמת השופטים גרוסקופף וכנפי-שטייניץ) קיבל את הערעור. נקבע כי החלטת העירייה, וכן כתבי הטענות שהגישה לאורך ההליך, רצופים אסמכתאות וציטוטים שגויים ומומצאים, שהם תוצר ישיר של שימוש בלתי מבוקר בבניה מלאכותית. הדבר חזר על עצמו שלוש עד ארבע פעמים בלי שהעירייה שינתה את דרכיה. כך קבע בית המשפט:

¹ דוקטור, החוג לעבודה סוציאלית, תל חי - אוניברסיטת קריית שמונה בגליל

התנהלות כאמור, הריהי בבחינת הטעיה חמורה גם של בית המשפט, גם של הצד שכנגד, והיא עולה בנקל כדי שימוש לרעה בהליכי משפט. אבהיר, לא עצם השימוש בבינה מלאכותית הוא הפסול, אלא השימוש בה ללא בקרה מתאימה, המוודאת ומאמתת את נכונות תוצריה.

בית המשפט הוסיף כי חומרה יתרה נודעת לשימוש הבלתי מבוקר ביחסים הישירים שבין הרשות לאזרח, שכן האזרח המקבל החלטה הנראית מנומקת ומבוססת אינו מסוגל בדרך כלל לגלות בכוחות עצמו כי הנימוקים הם פרי מערכת בינה מלאכותית. בנסיבות כאלה ההחלטה תישאר לרוב על כנה, ודווקא האזרחים המוחלשים ביותר צפויים להיפגע. נקבע עוד כי החלטה המבוססת על הזיות בינה מלאכותית קשה לראותה כמקיימת את חובת ההנמקה, ויש בה חשש לשרירות. לאור כל האמור הוטלו על העירייה הוצאות בסך 30,000 שקלים.

זכאות קטוע שתי גפיים תחתונות לכיסא גלגלים קל במסגרת שיקום מקצועי

ב"ל (ת"א) 79677-01-25 יובל בודה נ' המוסד לביטוח לאומי (ניתן בבית הדין האזורי לעבודה תל אביב ב-29 במרץ 2026)

התובע, יליד 2004, איבד את שתי רגליו מעל הברך בתאונה קשה במרץ 2023. לאחר שיקום אינטנסיבי החל ללמוד רפואה באוניברסיטת תל-אביב. האוניברסיטה ממוקמת על גבי הר ויש בשטחה שיפועים תלולים, ועל הסטודנטים לעבור במהלך לימודיהם מרחקים ניכרים - כולל מעבר בין בתי חולים בשנים הקרובות. כיסא הגלגלים שקיבל ממושרד הבריאות שוקל 12 קילוגרמים ומקשה עליו להתנייד באופן עצמאי. בקשתו לכיסא קל משקל (4-8 קילוגרמים) נדחתה הן על ידי קופת חולים מכבי הן על ידי המוסד לביטוח לאומי. הביטוח הלאומי טען כי האחריות למכשירי ניידות רפואיים מסורה לקופות החולים, וכי המונח "מכשירים" בסעיף 7(ב) להוראות בדבר שיקום מקצועי (תקנות הביטוח הלאומי (הכשרה מקצועית ודמי מחיה), התשל"ט-1979) אינו כולל מכשירים רפואיים.

בית הדין האזורי לעבודה (השופטת גילצר-כץ ונציגי הציבור) קיבל את התביעה. נקבע כי מימון מכשירים הנדרשים לביצוע הכשרה מקצועית מצוי באחריות המוסד לביטוח לאומי, ולכיסא גלגלים קל עשוי להינתן מעמד של "מכשיר" הניתן למימון אם הוא נדרש באופן מהותי להתניידות תקינה במוסד האקדמי:

המונח "מכשירים" הוא רשימה פתוחה, ויש לפרש את הוראות הביטוח הלאומי בהתאם לתכליתן הסוציאלית, באופן שיאפשר למבוטח להשלים את השיקום בכבוד ובאופן המכבד אותו. התובע הדגיש כי כיסא הגלגלים הקל אינו מותרות אלא רכיב בסיסי שיאפשר לו ללמוד בצורה טובה, ברוח חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

בית הדין קבע כי פרשנות מרחיבה זו עולה בקנה אחד עם הגדרת הנתבע עצמו בתדריך השיקום המקצועי, ולפיה מכשיר הוא כזה שבלעדיו יתקשה המבוטח להשתלב בתוכנית הלימודים. בנסיבות המקרה, הזכאות מותנית בקשר סיבתי הדוק בין הכיסא לאופי ההכשרה. במקרה של קטיעה כפולה ולימודי רפואה בקמפוס הררי, כולל סבבים קליניים, הכיסא הקל עונה בבירור על הגדרה זו. בית הדין הוסיף כי ללא כיסא מותאם התובע יוכשל למעשה בתוכנית השיקום שהמוסד עצמו אישר, וכי מטרת השיקום – לנטרל מכשולים הניצבים בפני הנכה ולאפשר השתתפות שוויונית בחברה – מחייבת מתן המענה המבוקש. הנתבע חויב לממן לתובע רכישת כיסא גלגלים קל משקל.

דחיית חריג ההשלמה בהליך להשבת קטינים לפי אמנת האג

עמ"ש (חי') 56168-03-26 המערערת נ' המשיב (ניתן בבית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים ב-9 באפריל 2026)

הצדדים, בני זוג לשעבר שנישאו בארצות הברית, הם הורים לשני קטינים ילידי 2023 ו-2024, אזרחי פלורידה. בספטמבר 2025 הגיעה האם עם הקטינים לישראל בטיסה מתוכננת, וברשותה כרטיסי חזרה לנובמבר 2025. האב הצטרף אליהם כעבור כמה ימים, אך לאחר מריבה בין ההורים הוא שב לפלורידה

לבדו, ומשסירבה האם להשיב את הקטינים הגיש תביעה להשבתם לפי חוק אמנת האג (החזרת ילדים חטופים), התשנ"א-1991. אין מחלוקת כי מקום מגוריהם הרגיל של הקטינים הוא בפלורידה.

בית המשפט לענייני משפחה בחיפה קיבל את התביעה והורה על השבת הקטינים. האם ערערה, וההרכב צמצם את הדיון לשאלה אחת: האם מתקיים חריג ההשלמה הקבוע בסעיף 13(א) לאמנה, ולפיו אין הרשות במדינה המתבקשת חייבת להורות על החזרת הילד אם הוכיחו המתנגדים להחזרתו כי מי שבידיו מופקדת ההשגחה על גוף הילד "לא הפעיל בפועל את זכויות המשמורת בעת ההרחקה או אי ההחזרה, או הסכים עימן או השלים עימן לאחר מעשה".

בית המשפט המחוזי (מפי השופט סילמן, בהסכמת השופטים אטיאס וג'יוסי) דחה את הערעור. נקבע כי ניהול משא ומתן בין ההורים, גם אם במסגרתו נדונה האפשרות שהקטינים יישארו בישראל, אינו מעיד ככלל על השלמה וויתור על זכות ההחזרה המיידית. כך קבע בית המשפט: "השלמה, בין אם במעשה ובין במחדל, צריכה להיות ברורה וחד משמעית. אין בנכונות להעביר כספים בגין מזונות או לרשום את הילדים למסגרות בארץ כדי לבסס השלמה".

עוד נקבע כי פרק הזמן שחלף מן המועד שבו הבין האב לראשונה כי האם אינה מתכוונת להשיב את הקטינים ועד להגשת התביעה עמד על כ-40 ימים בלבד – תקופה שאינה מבססת טענת השלמה. הסתרת ההליכים שנקטה האם בישראל מן האב מלמדת כי היא עצמה הבינה שאין השלמה אמיתית. הנטל להוכיח את קיומו של חריג ההשלמה הוא נטל כבד המוטל על ההורה החוטף, וספק בקיומו פועל לטובת החזרת הילד.

חידושי חקיקה

חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות (תיקון מס' 24), התשפ"ו-2026

אפוטרופוסים ומיופי כוח נתקלים לא פעם בקשיים בניהול חשבון הבנק של האדם שהם מטפלים בענייניו, במיוחד בביצוע פעולות מקוונות. לשם כך מוסיף התיקון לחוק את סעיף 47א, הקובע כי אפוטרופוס רשאי לפתוח ולנהל חשבון תשלום עבור האדם שהוא אחראי עליו, ולהשתמש בשמו באמצעי תשלום שונים כגון כרטיסי אשראי, שיקים והרשאות לחיוב גם באופן מקוון. עוד נקבע כי הבנק או נותן שירות התשלום אינו רשאי לסרב לבקשה כזאת או להציב תנאים בלתי סבירים רק משום שמדובר בחשבון של אדם שמונה לו אפוטרופוס. ההסדר חל גם על מיופה כוח בייפוי כוח מתמשך. עם זאת, הבנק עדיין רשאי לסרב לפעולה מסוימת אם קיימת לכך סיבה עניינית, למשל כאשר מתעורר חשש לניצול האדם שמונה לו אפוטרופוס.

חוק הסיוע המשפטי (תיקון מס' 31), התשפ"ו-2026

במסגרת חוק הסיוע לבני משפחה של נעדרים תשפ"ו-1996 תוקן גם חוק הסיוע המשפטי, התשל"ב-1972, כך שבן משפחה של נעדר זכאי לקבל סיוע משפטי בהליכים אזרחיים בישראל בכל הנוגע לענייניו של הנעדר. על פי הגדרת החוק, "נעדר" לעניין זה הוא מי שלא חזר לביתו 60 ימים לפחות מאז שנמסרה הודעה למשטרה, מקום הימצאו אינו ידוע, אין ראיה לכך שאינו בחיים, והוא הוכרז נעדר. זכאות זו ניתנת ללא מבחן הכנסה, שכן נקבע במפורש כי הוראות סעיף 3 לחוק הסיוע המשפטי, המתנות בדרך כלל את הסיוע בעמידה במבחנים כלכליים, לא יחולו במקרה זה. משמעות התיקון היא שבני משפחה של נעדר יכולים להיעזר בלשכת הסיוע המשפטי שבמשרד המשפטים כדי לטפל בסוגיות המשפטיות הכרוכות בהיעדרותו, למשל בענייני רכוש, ללא תלות במצבם הכלכלי. תחילתו של תיקון זה נקבעה לשנה מיום פרסום החוק.